

in het maken van dwarsdoorsneden dan in het ontleden van de achtergronden van de historische dynamiek. Onduidelijk blijft waardoor de ontwikkeling van de prostitutie in Amsterdam tussen omstreeks 1650 en 1750 werd bepaald. Op bladzijde 101-102 stelt ze dat de omvang van de prostitutie in de eerste helft van de achttiende eeuw 'vermoedelijk kleiner' is geweest dan in de tweede helft van de zeventiende eeuw en dat het aantal prostituees misschien iets daalde. Hoe valt dat te rijmen met het feit dat in de eerste helft van de achttiende eeuw niet alleen de omvang van één van de belangrijkste categorieën 'vragers' naar betaalde seks, namelijk de Oostindiëvaarders, beduidend groter was dan daarvoor (138), maar ook (na 1720) de armoede en werkloosheid onder alleenstaande vrouwen uit het lagere volk (waaruit de meeste 'aanbieders' werden gerecruteerd) sterk toenam (105)? Het is niet waarschijnlijk dat het antwoord kan worden gevonden in een toenemende effectiviteit van het vervolgingsbeleid. Dat na 1710 een verandering in het beleid plaatsvond, die erop neerkwam dat politie en justitie minder vaak vervolgen maar strenger straffen en meer dan vroeger de organisatoren van de prostitutie aanpakten, laat Van de Pol overtuigend zien — zonder overigens te verklaren waarom de toenmalige hoofdschout mr. Ferdinand van Collen tot deze koerswijziging besloot, noch waarom de wijziging na afloop van zijn ambtsperiode werd gecontinueerd. Maar dat die verandering tot een daadwerkelijke inkrimping van de prostitutie leidde, toont ze niet aan. Eerder lijkt het erop dat prostitutie tijdelijk 'ondergronds' ging, dus minder zichtbaar werd dan voorheen (348-349).

Een grote verdienste van Van de Pol is niettemin, dat ze door uitvoerig en minutieus onderzoek een belangrijke sector van vrouwenarbeid in de Republiek in de vroeg-moderne tijd eindelijk goed in kaart heeft gebracht. Ze heeft de vrouwen (en mannen) die ze hierbij tegenkwam bovendien levensecht en zonder *parti-pris* beschreven. Dat is geen geringe prestatie.

C. A. Davids

L. van der Ent, W. Fritschy, *Gewestelijke financiën ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden*, II, *Drenthe (1602-1795)* (Rijks geschiedkundige publicatiën. Kleine serie XCI; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 1998, xi + 309 blz., ISBN 90 5216 105 4).

Lange tijd is voor vele Nederlandse historici de tijdelijke sluiting van het Unie comptoir in 1715 het belangrijkste wapenfeit geweest dat zij over de toenmalige financiën van de Republiek wisten te melden. De verwijzing naar de sluiting van het comptoir moest de rampzalige toestand illustreren waarin de overheidsfinanciën in de Republiek verkeerden na het einde van de langdurige en kostbare oorlogen die tussen 1672 en 1713 met Frankrijk waren gevoerd. Niemand voelde zich echter geroepen te analyseren en uit te leggen hoe het nu eigenlijk in kwantitatieve zin met die financiën zat. Zoiets vergt natuurlijk wel een ander soort geschiedbeoefening die nogal veraf staat van wat lange tijd hier te lande gebruikelijk was: achter het bureau op het fundament van wat anderen hadden geschreven, bedenken hoe de geschiedenis des vaderlands of van de wereld in elkaar stak. Economische historici vallen weliswaar buiten deze categorie, maar dat betekent niet dat zij overmatig veel aandacht schonken aan het wel en wee van de generaliteits- en de gewestelijke overheidsfinanciën.

Pas in de afgelopen jaren zeventig en tachtig begon er wat te veranderen. Enkele historici, juristen en andere belangstellenden die zich door dooie cijfers niet lieten afschrikken, verenigden zich onder leiding van de rechtshistoricus J. Th. de Smidt in de 'werkgroep belastingen van de Republiek', later gewijzigd in de 'werkgroep overheidsfinanciën' die zich niet meer uitsluitend beperkte tot de Republiek, maar het terrein uitbreidde tot de financiën van het Koninkrijk. Inmiddels is die werkgroep omgezet in een stichting.

De toegenomen belangstelling heeft zo langzamerhand tientallen boeken en tijdschriftartikelen over 's lands financiën opgeleverd, die de periode vanaf de Middeleeuwen tot heden bestrijken. Een groot project is het onderzoek naar de gewestelijke financiën ten tijde van de Republiek, waarvan in het eerste deel die van de provincie Overijssel worden behandeld. Het grote belang van dit project is dat inzicht wordt verschaft in de samenstelling en het totaal van de provinciale middelen, in de provinciale lasten en — van uitzonderlijke importantie — in de jaarlijkse financiële bijdrage van een gewest aan de uitgaven van de generaliteit ten behoeve van de defensie van het bondgenootschap. Wel waren de percentages bekend die elke gewest daaraan moest bijdragen, de zogeheten quote, maar geconfronteerd te worden met jaarbedragen die dit alles tot en met 1795 in klare cijfers laten zien is eenvoudig fascinerend.

Het hier te bespreken deel II van dit project, over het niet-stemhebbende maar het wel aan de generaliteitslasten bijdragende landschap Drenthe, begint met een korte nog geen vijftig blad-zijden tellende inleiding die de lezer wegwijs maakt in het Drentse financiële bestel, mede in relatie tot dat van de Republiek. De rest van het boek bevat een verzameling tabellen met toelichting over het Drentse financiële doen en laten. De tabellen zijn een ware *Fundgrube* voor de nieuwsgierige lezer die een of meer aspecten van de Drentse overheidsfinanciën wil bestuderen. Zo heeft ondergetekende in een oogwenk kunnen vaststellen dat Drenthe ten tijde van de Spaanse Successieoorlog een bedrag van bijna een half miljoen gulden heeft moeten lenen om aan zijn verplichtingen tegenover de generaliteit te kunnen voldoen en zijn begroting sluitend te krijgen. De daaruit voortvloeiende aflossingsverplichtingen waren voor alle gewesten na 1713 een molensteen om de nek. Dat was allemaal wel bekend, maar de kwantificering van een en ander verschaft een fundament dat wat meer solide is dan het soort mededeling dat het comptoir negen maanden moest worden gesloten.

Overigens moge duidelijk zijn dat het schrijven van een boek als het onderhavige zich niet beperkt tot het samenstellen van eindeloze reeksen tabellen. Om daartoe in staat te zijn moeten de auteurs over een grondige kennis beschikken van het financiële bestel en de financiële administratie van zowel de Republiek als het behandelde gewest. Zonder deze achtergrondkennis zou dit boek er niet zijn gekomen. Toch nog een kleine opmerking. De schrijvers verduidelijken het woord 'acquit' met 'kwitantie'. Met wat ik ooit op het Rijksarchief in Middelburg heb gezien aan acquitten behorende bij de boekhouding van de ontvanger van het gewest Zeeland, lijkt mij de omschrijving 'kwitantie' wat eng. Ik zou liever willen spreken van 'kasbewijzen' of 'boekingsbewijzen', waartoe kwitanties natuurlijk kunnen behoren. Overigens niets dan lof voor dit boek, en het project waarvan het deel uitmaakt.

H. L. Zwitzer

G. van Krieken, *Kapers en kooplieden. De betrekkingen tussen Algiers en Nederland 1604-1830* (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1999, 112 blz., f46,-, ISBN 90 6707 460 8).

Van Krieken begint zijn relaas over de betrekkingen tussen Algiers en Nederland met de Turkse verovering van Algiers op de Spanjaarden in 1529. Weliswaar slaagde het Ottomaanse Rijk er daarna niet in, het westelijk deel van de Middellandse Zee volledig te beheersen, maar de kaapvaart vanuit Algiers, de meest westelijke Ottomaanse uitvalsbasis, maakte het de Spanjaarden drie eeuwen lang knap lastig.

Vanaf 1590 bevoeren ook schepen uit de Nederlanden de Middellandse Zee. De Nederlandse koopvaarders kwamen weldra in conflict met de Algerijnse kapers. Nadat hun lading, meest graan uit het Oostzegebied, in Genua gelost was, bleven zij namelijk nogal eens vracht en passagiers vervoeren naar Napels en andere havens in 'Spaans' Italië. De Algerijnen achtten